

Den ”tomma” platsen Norrland

Den diskursiva maktens roll i beslutet att utöka
militärverksamheten i Vidsel

Abstract

This essay examines how it was possible for the Swedish Government to decide upon expanding its military operations in Vidsel, in order to let the land to foreign military forces. The decision is controversial because the land traditionally belongs to the Sami people, and is mainly used for their reindeer herding. The decision was made without any consultation with the Sami Parliament, which aims to act for a prosperous Sami culture. The official report from the Swedish Government which served as the basis for the decision is analyzed with Carol Bacchi's method "What's the problem represented to be?" in order to understand how certain representations of a problem can enable certain political decisions. In light of postcolonial theories, the essay seeks a further understanding of why some problem formulations have been made, why the Swedish interests dominate the discourse, and why the Sami interests doesn't. The conclusions drawn from the study is that the dominant discourse partly made an exploitation of the Sami land possible, since the Swedish and European interests and identities are seen as "normal" and "general", while Sami culture and interests are seen as "abnormal" and are therefore neglected by the dominant society.

Nyckelord: Sametinget, Vidsel, makt, diskurs, samer, postkolonialism, rennäring, Bacchi, ursprungsfolk, försvaret, Sverige

Antal ord: 9977

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Bakgrund	2
2.1	Fallet utökad verksamhet i Vidsel.....	2
2.2	Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige	3
3	Syfte och frågeställning	5
4	Tidigare forskning	6
4.1	Upprättande av statliga nämnder i Lappmarken	6
4.2	Problemkonstruerandet i svensk samepolitik.....	7
5	Teori	9
5.1	Postkolonial teori.....	9
5.1.1	Skapandet av ”den andre”	9
5.1.2	Samerna som ”den andre”	10
5.1.3	Den europeiska identiteten/medborgarskapet	11
5.2	Synen på makt	11
6	Diskursanalys och metodologiskt ramverk	13
6.1	Diskursanalys som teori och metod	13
6.1.1	Val av fall och metod	13
6.2	Material och avgränsningar	15
6.2.1	Forskarrollen	15
7	Analys	17
7.1	Det representerade problemet.....	17
7.1.1	Norrlands behov av Sverige eller Sveriges behov av Norrland	18
7.1.2	Den ”tomma” platsen Norrland.....	20
7.1.3	Svensk solidaritet och det breda europeiska sammanhanget	22
7.1.4	Synergieffekter och ekonomiska fördelar	23
7.2	De möjliga problemformuleringarna.....	24
7.2.1	Den icke-representerade rennäringen.....	24
7.2.2	Effekter av den valda problemformuleringen	27
7.2.3	Att ersätta det representerade problemet	27

8	Sammanfattning och slutsats	29
9	Förslag på vidare forskning	30
10	Referenser	31

1 Inledning

”Varför bombar Nato i Norrlands inland?” är rubriken som pryder magasinet Filters aprilnummer, våren 2015. Reportaget som rubriken syftar till berättar om testområdet Vidsel som sedan år 1960 har haft status som militärt skyddsområde med permanent tillträdesförbud. Den berättar även om samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mávas som, efter en överenskommelse med Försvarets Materielverk (FMV), har fått lov att fortsätta bedriva sin renskötsel i området.

Testområdet Vidsel utökades under 1990-talet och under 2003 tillsatte den Socialdemokratiska regeringen en särskild utredare som fick i uppgift att lägga fram förslag på hur den internationella testverksamheten kunde utvecklas. Den statliga offentliga utredningen med namnet *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige* öppnade sedermera upp för en omfattande uthyrning och expansion av testområdet i syfte att låta andra stater testa sina militära medel, därav Nato-länders närvaro i Norrland.

Beslutet att utöka och hyra ut testområdet Vidsel är inte helt oproblematiskt eftersom området redan används till jakt, fiske, turism och rennäring och för att marken traditionellt sett har tillhört samer. Trots detta fattades beslutet. Hur var det möjligt? Och går det att förstå den svenska statens agerande genom att analysera de problemformuleringar som låg till grund för den förda politiken? I den här uppsatsen fokuseras de valda problemformuleringarna i den statliga offentliga utredning som låg till grund för beslutet, men även de aspekter som inte identifieras vid en expansion av området, belyses.

Berättelsen om Norrland, samebyarna och den svenska staten börjar långt innan testområdet Vidsels utbyggnad och rör flera aspekter och händelser över tid. Det är en berättelse som berör inre kolonialisering, exploatering av mark, relationen mellan ursprungsfolk och statsmakt samt konflikten mellan allmänintresse och särintresse. Eller som Po Tidholm beskriver det i sin bok *Norrland*:

Det som är speciellt med Norrland är att landsändan idealiseras och nedvärderas samtidigt. Det går som hand i hand. Det är kargt men genuint, hårt men schysst, vackert och öde, utsatt och på samma gång stolt. (2012, s.12)

2 Bakgrund

2.1 Fallet utökad verksamhet i Vidsel

Den 15 december 2004 antogs en motion om Sveriges säkerhetspolitik där ett utökande av testområdet Vidsel återfanns mellan raderna. Robotförsöksplats Norrland, som var det tidigare namnet, döptes om till Vidsel Test Range och slogs ihop med rymdraketbasen Esrange och blev North European Testrange (NEAT). Den berörda markarealen uppgår till 3300 kvadratkilometer och hittills har 24 länder övat på området (Riksdagen, 2015).

Med anledning av testområdets geografiska plats har samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mávas kontinuerliga förhandlingar direkt med Vidsel-basen som drivs av FMV. Förhandlingarna rör avtal gällande ekonomisk kompensation och de båda parternas användning av marken (Sveriges Radio, 2010).

Minoritetspolitik är alltid beroende av vissa föreställningar om gruppen (Mörkenstam, 1999, s.41) och svensk politik som rör samerna, så kallad samepolitik, utgör inte något undantag. I slutet av 1800-talet kom de första lagarna som reglerade relationen mellan de renskötande samerna och de bofasta svenskarna i området, vilket gjorde att rennäringen fokuserades och andra samiska intressen kom i skymundan (Mörkenstam, 1999, s.85). Numera finns Sametingslagen där det fastslås att Sametinget ska verka för en levande samisk kultur, vilket innefattar fler områden än rennäringen.

Svenska Samernas Riksförbund menar dock, i ett yttrande över betänkande SOU 2014:41 *Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering* att,

I den lagstiftning som i dag reglerar renskötelsen, rennäringenslagen, upprätthålls principer från en lagstiftning som tillkom 1886 när de rasbiologiska idéerna och tankestrukturerna var förhärskande. (...) Ex. finns idag ett förbud för samebyarna och samemedlemmarna att upplåta sin jakt-och fiskerätt. (SSR, 2014)

När det gäller FMV:s användande av mark och luftrum i och kring testområdet Vidsel är det de renskötande samerna som enligt avtalet från 1960 har rätt till ekonomisk kompensation, vilket tyder på att föreställningarna om vem som är same och inte, i viss mån lever kvar. Under de senaste tre åren har drygt 1,6 miljoner kronor betalats ut till de berörda samerna och intäkterna från test- och övningsverksamheten i Vidsel uppgår till cirka 200 miljoner kronor (Filter, 2015). Testverksamheten är med andra ord en viktig inkomstkälla för den svenska staten.

Sametinget, som är både ett folkvalt organ och en statlig myndighet med uppgift att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige, är däremot inte delaktigt i förhandlingarna. På sin hemsida skriver de att Håkan Jonsson, ordförande för Samiskt Parlamentariskt Råd och ledamot i Sametinget, tog upp frågan om utvidgandet av testområdet Vidsele vid ett möte med The Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region (SCPA) i november 2014, det vill säga tio år efter att beslutet trädde i kraft.

Jonsson påpekade att länsstyrelsen har beslutat att ge FMV:s bas i Vidsele tillstånd att periodvis stänga av ett område på cirka 210 kvadratkilometer för vapentester och att beslutet inte har föregåtts av konsultationer med Sametinget. Detta trots att testverksamheten påverkar och hindrar renskötsel, jakt, fiske, turistnäring och de boende i området. Jonsson tog upp fallet som ett exempel på hur det inte ska gå till eftersom:

Principen om rätten att delta i beslut som berör folket ifråga är fundamental i FN:s urfolksdeklaration (Sametinget, 2014)

2.2 Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige

I en proposition från år 1977 går att läsa att ”samerna utgör en etnisk minoritet i Sverige, som, i egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land, intar en särställning både gentemot majoritetsbefolkningen och andra minoritetsgrupper” (Prop. 1976/77:80: 107). Propositionen är den första offentliga handlingen där samer erkänns som ursprungsfolk.

Några år senare anfördes det i en statlig offentlig utredning att staten är förpliktad att visa respekt för samisk kultur och ge utrymme åt samerna att själva bestämma över sin livssituation. Utgångspunkten för diskussionen kring hur detta skulle lösas var 1966 års FN-konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Eftersom det dominerande synsättet vid denna tid var att rätten till självbestämmande endast gällde de som hade blivit utsatta för ”klassisk kolonialism” och inte ”inre kolonialism”, blev slutsatsen att samerna erkändes som folk, men inte som folk i folkrättslig mening (Lawrence & Mörkenstam, 2012, s.214).

Konstruktionen av Sametinget som både folkvalt organ och myndighet var medvetet och syftade till att öka det samiska inflytandet utan att skapa självbestämmande. I en statlig offentlig utredning från år 2002 framkommer det mer tydligt att samer har rätt till kulturell autonomi och att detta kräver ett visst mått av självbestämmande. Därmed är det inte önskvärt att Sametinget både är ett folkvalt organ *och* en myndighet (Lawrence & Mörkenstam, 2012, s.215).

I den statliga offentliga utredningen *Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169* från 1999 behandlas ämnet om samernas ställning som ursprungsfolk ytterligare. Internationella arbetsorganisationen (ILO) är ett av FN:s fackorgan och har under många år bevakat ursprungsfolkens arbets- och levnadsvillkor. Konvention nr 169

innehåller en rad krav som regeringar i de länder som har ratificerat konventionen måste förhålla sig till. Förutom att tillgodose att ursprungsfolk åtnjuter mänskliga rättigheter och grundläggande friheter ska även särskilda insatser utformas i syfte att skydda deras mark, kultur och miljö (SOU 1999:25, s.13). I den statliga offentliga utredningen konstateras:

Ursprungsfolk definieras som folk som härstammar från folkgrupper som bodde i landet vid tiden för fastställandet av nuvarande statsgränser och som helt eller delvis har behållit sina sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner. (SOU 1999:25, s.14)

Vidare fastslås det att samerna är ett ursprungsfolk i Sverige eftersom de bodde i det som nu är norra Sverige redan innan statsgränserna upprättades, de själva identifierar sig som ursprungsfolk och riksdagen har bekräftat deras ställning som ursprungsfolk. Konventionen ställer dock krav på att staterna även ska erkänna ursprungsfolkens äganderätt till den mark som de traditionellt innehar, det vill säga den mark de under lång tid haft det dominerande inflytandet över och i stort sett varit ensamma om att bruka.

Marken i norra Sverige är omstridd och det finns tydliga intressekonflikter mellan samer och markägare. De renskötande samerna har rätt att nyttja viss mark till renskötsel, jakt och fiske, mark som ibland ägs utav andra. Det är endast de renskötande samerna som kan åberopa denna rättighet. I utredningen påpekas att de intressekonflikter som existerar mellan samer och markägare inte är något som de båda parterna kan lastas för. Den svenska staten har sedan 1700-talet och ända in på 1900-talet uppmuntrat nybyggare och andra till uppodling av den mark som traditionellt varit samisk (SOU 1999:25, s.15). Sverige har vid dags dato ännu inte ratificerat ILO:s konvention nr 169 (ILO, 2015). I utredningen från 1999 fastslås att det största hindret för en svensk ratificering har varit att Sverige inte uppfyller konventionens krav på markrättigheter (1999:25, s.14).

3 Syfte och frågeställning

Utgångspunkten för den här uppsatsen är den mark- och intressekonflikt som finns mellan den svenska staten och det samiska ursprungsfolket (här representerat av Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund) i allmänhet, och den svenska statens beslut att hyra ut samisk mark till andra stater i syfte att låta dem testa sina militära medel i synnerhet. Redan nu skall det klargöras att valet att benämna marken som samisk är en förutsättning för problemformuleringens existens. Om ställningstagandet vore att marken är svensk och att detta vore något odiskutabelt skulle helt andra frågor behöva ställas och den mark- och intressekonflikt mellan stat och ursprungsfolk som uppsatsen ämnar undersöka skulle inte te sig densamma.

Den samiska marken har sedan en lång tid tillbaka nyttjats av den svenska staten och därmed kommer heller inte beslutet att tillåta uthyrning av marken kring Vidsel som någon överraskning. Det övergripande syftet med denna uppsats är att belysa att exploateringen av den samiska marken fortfarande pågår.

Beslutet att utöka och hyra ut testområdet Vidsel är, som tidigare nämnts, inte helt oproblematiskt eftersom området redan används till både rennäring och övriga samiska näringar och för att marken traditionellt sett har tillhört samer.

Jag utgår från Carol Bacchis centrala poäng att varje politiskt beslut föregås av en för ändamålet konstruerad eller representerad problemformulering och det är just denna jag ämnar analysera mer ingående för att – med hjälp av postkolonial teori som presenteras i kapitel 5 – förstå varför vissa problemformuleringar belyses och andra, möjliga alternativ förbises.

Det mer specifika syftet är således att undersöka vilka problem som identifieras i SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige* och därmed förstå hur den svenska staten, genom detta, rättfärdigar sin politik och sitt beslut. Den diskursiva makten står därmed i centrum för den här uppsatsen. Genom att blottlägga vad som inte sägs eller vilka problem som aldrig identifieras och blir ämne för politikens utformande hoppas jag förstå hur en uthyrning och exploatering av marken är möjlig. Utifrån ovanstående syfte har följande frågeställningar formulerats:

- Vilka problem identifieras vid en framtida expansion av det militära området kring Vidsel i SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige*?
- Hur kan de representerade problemformuleringarna förstås utifrån postkoloniala teorier om diskursiv makt?

4 Tidigare forskning

4.1 Upprättande av statliga nämnder i Lappmarken

Som redan nämnts går historien om samerna och den svenska staten långt tillbaka i tiden och de historiska händelserna utgör till viss del grunden för förståelsen av vår tids diskurs. I sin doktorsavhandling *Samerna, staten och rätten i Torne lappmark under 1600-talet – makt, diskurs och representation* redogör Karin Granqvist för hur den svenska staten genom upprättande av nämnder och ting i Lappmarken kunde se till att den kristna kyrkans lagar och regler efterlevdes (2004, s.6). Genom att studera domböcker från den tiden växer en historia om samer, konstruerad och berättad av statsmakten, fram.

Att infinna sig på tinget var obligatoriskt och det fungerade både som en rättsinstans och ett forum där information kunde utbytas. Tinget övergick snart till att främst fungera som statsmaktens informationskanal och när det gällde rättsärenden var det främst företrädarna för tinget som upprättade dem vid tillfällen då de ansåg att samerna inte levde enligt lagarna. Detta var en kulturkrock, dels eftersom samerna inte levde enligt samma seder som kyrkan förespråkade, men även då det i det samiska samhället inte var lika viktigt att brottslingar bestraffades. Inom det samiska samhället strävade man efter balans och förlikningar var vanliga (Granqvist, 2004, s.108).

Vidare menar Granqvist att de lärda under denna tid hävdade att samerna var avgudadyrkare och trollkarlar men att samernas trosutövning inte uppfattades som religion. Under stormaktstidens Sverige var en av målsättningarna att upprätthålla den lutherska konformismen eftersom man ansåg att religion var det som höll ihop landet, inte språk eller nationalitet. Därmed hade religiösa minoriteter en mycket liten plats i Sverige (2004, s.127).

Vid brott mot sedlighet och religion behandlades de åtalade som en del av ett kollektiv snarare än som individer och därmed underkändes också hela den samiska kulturen (Granqvist, 2004, s.134).

Överheten skapade en 'kultur' runt samerna som blev till en kultur med uttryck som till vissa delar inte accepterades av överheten. För den kultur som överheten konstruerade runt samer var på de punkter där kulturuttrycken skilde sig, inte på de punkter där uttrycken var mimetiska med varandra. (Granqvist, 2004, s.132)

Skapandet av den annorlunda kulturen fungerade som en motsats till den egna självbilden. Magi och vidskepelse blev en kontrast till den självbild som bildade män under 1600-talet hade av sig själva, nämligen att de var upplysta och förnuftiga. Därmed handlade konstruerandet av den annorlunda kulturen och intresset för brott mot religionen mer om att stärka essensen i den egna kulturen än att plocka fram essensen i samernas kultur (Granqvist, 2004, s.135).

I och med skapandet av ”den andre” kunde också viss politik rättfärdigas, genom att man från statsmaktens håll kunde hävda att de oupplysta och mindre belevade samerna behövde styras och kontrolleras.

4.2 Problemkonstruerandet i svensk samepolitik

I Om ”Lapparnes privilegier” – föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997 skriver Ulf Mörkenstam:

Föreställningar om den samiska gruppen betingar den politik som förs, men de åtgärder som föreslås och genomförs betingar i sin tur föreställningar om gruppen, med följd att en specifik identitet utkristalliseras. Den är beroende av att gruppens historia, levnadssätt, behov och specifika natur – dess existentiella ”vara” – tolkas. (1999, s.51)

Föreställningar om och konstruerandet av den samiska identiteten utgör grund för att ett system av vissa rättigheter skapas men också för att legitimera den politik som förs. Den kunskap som produceras möjliggör vissa politiska handlingar. Ett exempel på det är att betrakta samer som renskötare och därmed är rennäringen en nödvändig och tillräcklig grund för samisk kultur (Mörkenstam, 1999, s.52).

Politik handlar i mångt och mycket om att identifiera problem som kräver kollektiva lösningar. I jakten på en förklaring till problemets uppkomst spelar föreställningar om gruppen roll eftersom problemen är utformade efter dem. När en förklaring väl har blivit etablerad innebär det att andra potentiella förklaringar har avfärdats. Exempelvis förklaras problemet med missförhållanden inom rennäringen med att renarna får för lite tillsyn och den potentiella förklaringen att markområdena avsedda för rennäring är för små för ändamålet undanträngs (Mörkenstam, 1999, s.57).

Konstruerandet av ett problem tillskriver också individer och grupper vissa identiteter där en del ges mer auktoritet och möjlighet än andra att formulera och reflektera över problem. Traditionellt har inte samer haft den auktoriteten i utformandet av politik som rör samiska intressen. Samepolitik har inte förklarats eller kommenterats ur ett samiskt perspektiv och beslut har fattats av det dominerande samhället (Mörkenstam, 1999, s.58). Detta påvisar även Granqvists diskursanalys av 1600-talets domböcker.

Konstruerandet av institutioner som på ett eller annat sätt ska verka för en levande samisk kultur och tillvarata samiska intressen följer över tid ett visst mönster. Efter upprättandet av tingen följde under 1800-talet en statlig kontrollapparat, ”lappväsendet”, som skulle hantera alla frågor som rörde samerna på regional nivå. Ordningsmannen, som var den som skulle se till att lagarna efterföljdes i samebyarna, kan närmast anses ha varit en hybrid mellan en tjänsteman för staten och ett förtroendeväldigt ombud för samerna. En befattning som innebar att man som innehavare av den ställdes inför motstridiga intressen; för att behålla jobbet måste lojaliteten ligga hos länsstyrelserna men blev det för tydligt riskerade man att förlora samebyarnas förtroende och därmed mista sin legitimitet (Lawrence & Mörkenstam, 2012, s.227).

Hela tiden har samefrågorna betraktats som något specifikt som kräver sin egen politik och under slutet av 1900-talet har även frågan om självbestämmande aktualiserats, men på samma gång har varje möjlighet till det inskränkts genom att formen för institutionerna inte tillåter det.

5 Teori

5.1 Postkolonial teori

Den postkoloniala tanketraditionen har växt fram ur en rad olika teoretiska tankegångar, som alla bygger på en kritik av den rådande världsbilden. I antologin *Postkolonial feminism 1* skriver Paulina de los Reyes att det har inneburit att fältet innehåller en del motstridiga inriktningar, som alla kan sammankopplas i sin kritik av modernitetens eurocentriska världsbild. Inom den postkoloniala feminismen innebär det en kritik av att den vite, västerländske mannen är norm (de los Reyes, 2011, s.18).

Ania Loomba påpekar i *Kolonialism/Postkolonialism – en introduktion till ett forskningsfält* att det har framhållits att postkolonialismen inte bör ses som något som tar vid efter kolonialismen och därmed bekräftar dess slut. Loomba refererar till Jorge de Alva som menar att själva termen postkolonialism bör fränkopplas den formella avkolonialiseringen och istället fokusera på att människor, både i tidigare koloniserade och kolonialiserande länder, utsätts för förtryck som etablerades under kolonialismen (Loomba, 2005, s.26). Därmed bör postkolonialismen sammankopplas med poststrukturalistiska teorier (Loomba, 2005, s.27). Även de los Reyes framhåller att arvet från kolonialismen fortfarande präglar oss:

...det koloniala projektet [har] gått hand i hand med etablerandet av en hegemonisk maktlogik (kolonialitet) som har kommit att genomsyra alla områden av samhällslivet och i synnerhet de sanningsregimer som gör verkligheten begriplig och hanterbar. (de los Reyes, 2012, s.12)

5.1.1 Skapandet av ”den andre”

Inom den postkoloniala teorin är begreppet ”den andre” ständigt närvarande, och begreppet utgör därmed även en central del i denna uppsats. Kolonialism kan definieras som erövring, dominans och kontroll över andra människors land och tillgångar (Loomba, 2005, s.18), men den koloniala dominansen har tagit sig andra uttryck än bara rent ekonomiska, och även omfattat kulturella, kunskapsmässiga och ontologiska uppfattningar (de los Reyes 2012, s.12). Närmare bestämt en slags kolonialisering av tanken.

Den europeiska kolonialismen syftade i mångt och mycket till att omstrukturera icke-kapitalistiska ekonomier och därmed stärka den europeiska ekonomin (Loomba, 2008, s.34). Enligt Aimé Césaire, som hämtar inspiration i marxismen, innebar kolonialismen inte bara exploatering av länder och kulturer, utan verkade även som avhumaniserande genom att objektifiera det koloniala subjektet (Loomba, 2008, s.35).

Postkoloniala analyser vilar på premissen att den europeiska kolonialismen var en stor del i skapandet av den moderna världen. Inte minst, menar man, gäller det produktionen av kunskap och kultur, berättelser och diskurser – som verkar för att upprätthålla en viss uppfattning.

Den rådande uppfattningen i kolonialismen är att det finns en universell utvecklingslinje och en gemensam historisk tid, vari det går att placera in *andra* människor, *andra* länder och *andra* kulturer och därmed hävda att de är annorlunda och underlägsna. Denna idé, om ”den andre” och dess essentiella egenskaper, går att finna i olika skepnader i västerländska diskurser (de los Reyes, 2011, s.18).

5.1.2 Samerna som ”den andre”

Eftersom denna uppsats behandlar relationen mellan samerna och den svenska staten, måste begreppet ”den andre” sättas i relation till det valda ämnet. Som redan nämnts, påvisar tidigare forskning att konstruktionen av samerna som ”den andre” har möjliggjort viss politik.

Samepolitiken begränsas och formas i generell mening av den samhälleliga strukturen och i en snävare bemärkelse av den allmänna politik som förs. Samtidigt utgör dock offentlig svensk samepolitik en distinkt diskurs som ordnar kunskap på ett specifikt sätt. Begrepp, utsagor och föreställningar hänger inom politikområdet samman på ett visst sätt, vilket innebär att en diskursiv logik etableras som verkar både möjliggörande och begränsade för politisk handling. (Mörkenstam, 1999, s.52)

Den kunskap som produceras och ordnas inom diskursen, och därmed anses vara giltig kunskap, legitimerar en viss typ av handlingar. En del utsagor blir allmänt accepterade och ses som en gemensam sanning, vilket sedan ligger till grund för hur vi kan handla.

Ett exempel på en sådan ”gemensam sanning” var att samer är nomader och att nomadkulturen är oförenlig med ett jordbrukssamhälle. Alltså skulle kulturen gå under vid ett möte med en jordbrukande befolkning. Ett annat exempel är att samer är renskötare och att just det utgör den enda grunden för samisk kultur.

Detta synsätt har legat till grund för den politik som fördes under 1900-talets första hälft, då man ansåg att de icke nomadiserade samerna kan och bör assimileras och inbegripas i den svenska nationen likt andra medborgare (Mörkenstam, 1999, s.109). Konstruktionen av ”den andre” innefattar inte bara

identitet, utan även kultur, språk och levnadssätt – som placeras in under kategorin ”det andra” eller ”det avvikande”.

5.1.3 Den europeiska identiteten/medborgarskapet

Gail Lewis menar i antologin *Postkolonial feminism 2* att Europeiska Unionen försöker bygga upp en gemensam identitet utifrån idén om att Europa är civilisationens vagga och därmed utgör en universell måttstock för mänskligheten (2012, s.138). Lewis menar att diskurser om det universella utgör den konstitutiva grunden för maktens geometrier och ojämlikhetens strukturer. Genom skapandet av ett europeiskt medborgarskap förbinder sig medlemsstaterna att sträva efter ett ökat samarbete inom en rad områden, exempelvis utrikes- och säkerhetspolitik (2012, s.141).

Det europeiska medborgarskapet utgår från idén om att det finns en gemensam europeisk identitet och gemensamma europeiska värderingar. Europa är en symbolisk konstruktion som innehåller vissa föreställningar om vad som utgör det europeiska folket, moralen, världsåskådningen och de geografiska gränserna.

Europa uppfattas som en gammal kultur med många gemensamma, västerländska traditioner. Det är även moraliskt, politiskt och kulturellt överlägset. Utöver det finns en föreställning om Europa som en homogen enhet, som står över de egenheter och kulturer som finns inom varje nationalstat, och istället utmärker sig med sina grundprinciper om frihet och tolerans, samt respekten för familje- och privatliv (Lewis, 2012, s.142).

5.2 Synen på makt

Makt ska i den här uppsatsen främst förstås utifrån Foucaults syn på makt som något relationellt, något som kan vara både repressivt och produktivt. Makt är tätt sammankopplat med kunskap, den kunskap som produceras är en del av en maktstruktur och kunskap möjliggör i sin tur maktstrukturen.

Att definiera makt som relationell, innebär att makten produceras och reproduceras i relationen mellan människor. Dominerande diskurser sätter upp ramar inom vilka olika grupper och individer tillskrivs olika stort handlingsutrymme. När en del har möjlighet att handla, kan andra bli begränsade eller förhindrade på grund utav etnicitet, kön eller klass (Rönblom, 2002, s.24).

Diskurser kan sägas vara uppbyggda kring en del praktiker som tillsammans gör det möjligt att tala och handla på ett visst sätt, som framstår som naturligt och självklart. Genom att konstruera en bild av det ”sanna” och ”naturliga”, där det som anses ”osant” och ”onaturligt” utesluts eller nedvärderas, etableras en dominant diskurs (Rönblom, 2002, s.26).

Jag utgår i uppsatsen från ett antagande, baserat på tidigare forskning, att det mellan den svenska staten och ursprungsfolket samer finns en ojämlik maktrelation. Denna relation anser jag kan kopplas till de postkoloniala teorierna

om en hegemonisk maktlogik och skapandet av ”den andre”, eftersom den historiska maktrelationen mellan samerna och den svenska staten liknar relationen mellan kolonialmakter och de som utsatts för så kallad klassisk kolonialism.

6 Diskursanalys och metodologiskt ramverk

6.1 Diskursanalys som teori och metod

I denna uppsats fokuseras den diskursiva makten. Diskurs kan förstås som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Samtliga diskursanalytiska angreppssätt bygger på ett antagande att sätten vi talar på och beskriver vår omvärld inte kan ses som något neutralt, utan våra identiteter och sociala relationer spelar en stor roll i konstruerandet av vår värld (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.7).

Detta antagande bygger på en rad ontologiska och epistemologiska ställningstaganden angående språkets roll i konstruktionen av världen, och är en del av den socialkonstruktivistiska och poststrukturella inriktningen. Inom denna vetenskapsteoretiska position förhåller man sig kritisk till att det finns en objektiv sanning, eller en ”naturlig” och ”självklar” kunskap och menar istället att våra sätt att tala om och förstå världen är kulturellt och historiskt betingat. Både vår syn på världen och våra identiteter är föränderliga och hade kunnat se annorlunda ut (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.11).

Detta synsätt är anti-essentialistiskt, i det att man förkastar att människan har en rad uppsättning autentiska karakteristika och en ”inre essens”. Istället menar man att vårt sätt att uppfatta världen konstrueras och upprätthålls i sociala relationer och att det ständigt pågår en kamp om vad som ska uppfattas som de gemensamma sanningarna (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.12). Diskursanalysen fungerar som en metod, men förutsätter alltså ett visst teoretiskt perspektiv.

6.1.1 Val av fall och metod

För att besvara de för studien valda frågeställningarna använder jag mig utav ett diskursanalytiskt angreppssätt och den valda texten är SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige*. Denna uppsats är därmed en kvalitativ fallstudie, där ovanstående statliga offentliga utredning analyseras med hjälp utav Carol Bacchis metod för att avslöja bortträngda eller dolda problemformuleringar i utformandet av politik.

Bacchi menar, i *Women, Policy and Politics – the construction of policy problems*, att varje politiskt beslut har föregåtts av ett diagnostiserande av själva ”problemet” (1999, s.1). Ett diagnostiserande som inte kan anses vara fritt från värderingar, normer, strukturer och ideologier. Det som är relevant att studera är själva representationen av problemet, eftersom problemet egentligen inte existerar innan det har identifierats och representerats. Det är alltså själva konstruktionen av problemet som kan berätta någonting för oss.

Analysen av politiska förslag och beslut bör ses i ett nytt ljus, nämligen att det handlar om ett konstituerande av vissa valda problem, och ett ignorera av andra möjliga problemformuleringar (Bacchi, 1999, s.2). Det gäller att ifrågasätta det som uppfattas som ”naturligt” eller ”självklart” och försöka förstå hur det har konstruerats och upprätthållits över tid (Rönblom, 2002, s.15). Med andra ord analyseras det som tas för en ”gemensam sanning”. Den metod Bacchi presenterar kallar hon ”What’s the problem?” eller mer specifikt ”What’s the problem represented to be?” och består utav sex frågeställningar:

1. What’s the ”problem” represented to be in a specific policy or policy proposal?
2. What presuppositions or assumptions underpin this representation of the ”problem”?
3. How has this representation of the ”problem” come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the ”problem” be thought about differently?
5. What effects are produced by this representation of the ”problem”?
6. How/where has this representation of the ”problem” been produced, disseminated and defended? How has it been (or could it be) questioned, disrupted and replaced?

Bacchi menar att det finns de som hävdar att politik kan utformas på ett rationellt vis, där definitionen av problemet görs på helt objektiva grunder, opåverkat av värderingar. Den uppfattningen, som vilar på en positivistisk epistemologi, bygger på antagandet att det finns en utav oss oberoende värld som vi objektivt kan beskriva och analysera (1999, s.17).

Målet med hennes egen metod är att förstå hur den normativa debatten stängs ute i utformandet av politik, genom att man hävdar att man, på rationellt vis, söker efter den bästa lösningen på problemet (1999, s.20). Metoden syftar inte till att reproducera en statisk diskurs i en oföränderlig värld. Snarare är det så, att så länge vi accepterar att vår värld är socialt konstruerad kan den också förändras – genom att utmanas och dekonstrueras (1999, s.62).

Med hjälp av fråga 1-3 ovan undersöker jag vad som explicit i utredningen utgör de eventuella utmaningar och problem som ett utökat testområde kring Vidsel-basen skulle innebära, och med hjälp av fråga 4-6 undersöks vilka problemformuleringar som *inte* har konstruerats och varför detta är problematiskt.

6.2 Material och avgränsningar

Att valet för denna uppsats kontext föll på den statliga offentliga utredningen SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige* är inte någon slump. Många är de statliga utredningar som ligger på Kulturdepartementets bord som berör ”samefrågan”.

De har namn som *Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169, Samernas sedvanemarker och Vem får jaga och fiska? Rätt till jakt och fiske i lappmarkerna och renbetesfjällen* och berör specifikt samernas rättigheter i egenskap av ursprungsfolk. De behandlar själva erkännandet av samer, den eventuella rätten till självbestämmande samt det som anses typiskt samiskt: rennäringen.

Den för studien valda utredningen ligger under Förvarsdepartementet och är av intresse eftersom den *inte* anses beröra samerna, trots att området och den utveckling av området som behandlas i utredningen i allra högsta grad påverkar de samer som bor där. Det är intressant hur det tycks finnas en distinktion mellan vad som är samepolitik och vad som inte är det. Att en utbyggnad av testområdet Vidsele betraktas som något som uteslutande berör den svenska Försvarmakten gör det än mer viktigt och angeläget, utifrån Bacchis metod, att analysera utredningen.

Eftersom uppsatsen ämnar undersöka relationen mellan ursprungsfolk och statsmakt fokuseras samer och de samiska näringarna, men det skall för tydlighetens skull tilläggas att det berörda området inte endast är bebott av samer.

6.2.1 Forskarrollen

Att studera en diskurs, som jag i enlighet med det diskursanalytiska synsättet själv är en del av, ställer särskilda krav på tydlighet och intersubjektivitet. Det är fullt möjligt att en annan person skulle kunna göra en annan tolkning av texten, men det betyder inte att det inte finns en tolkning som vi skulle kunna komma överens om. I grund och botten är de svar vi får fram avhängda av vilka frågor vi ställer till texten, och utan frågor till texten skulle tolkningen kunna vara godtycklig (Teorell & Svensson, 2007, s.100). Eller, som Bacchi själv resonerar:

The undertaking to apply the six questions to one's own proposals signals a commitment to include oneself and one's thinking as part of the 'material' to be analysed. The argument here is that the ways in which 'problems' are constituted elicit particular forms of subjectivity, influencing how we see ourselves and others (Bacchi i Bletsas & Beasley, 2012, s.22)

Det finns ytterligare en aspekt att reflektera över, nämligen att jag genom att undersöka och beskriva relationen mellan samerna och den svenska staten riskerar att bidra till att upprätthålla och konstituera de maktrelationer som jag önskar blottlägga.

Ett exempel är Edward Said som i sin bok *Orientalism* undersöker hur den akademiska forskningen om "Orienten" hjälpte till att befästa vissa syn- och tankesätt som bidrog till att stärka kolonialmaktens funktioner. Han tar tydligt avstamp i Foucault som menar att makt och kunskap alltid hänger samman.

Said fick utstå mycket kritik då många menade att han målade upp en statisk motsättning mellan öst och väst och själv bidrog till att konstituera vissa synsätt (Loomba, 2005, s.57). Med en stor dos medvetenhet om min egen roll i diskursen menar jag att det är fullt möjligt att beskriva den svenska statens agerande utan att göra samerna till icke-handlingskraftiga objekt eller att för den delen utmåla den svenska staten som en ondskefull tyrann med en dold agenda.

7 Analys

I detta avsnitt analyseras utredningen SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige* med hjälp utav Bacchis metod ”What’s the problem represented to be?”. I del 7.1 besvarar jag de tre första frågorna,

1. Vad är det representerade problemet?
2. Vilka antaganden underbygger representationen av problemet?
3. Hur tar sig den här representationen av problemet uttryck?

och redogör för de synliga problemformuleringar som återfinns i utredningen. I del 7.2 besvarar jag de tre sista frågorna,

4. Vad är lämnat som oproblematiskt i den här representationen av problemet?
5. Vilka effekter produceras genom den här representationen av problemet?
6. Hur har den här representationen av problemet producerats, spridits och försvarats? Hur har det blivit (eller kan bli) ifrågasatt, upplöst och ersatt?

och påvisar andra möjliga problemformuleringar och resonerar kring varför dessa aldrig konstruerades eller blev representerade. Nedan kommer begreppen ”problem” och ”problemformuleringar” användas vilka ska förstås utifrån den valda metoden, nämligen att problem inte är något ”naturligt” eller ”självklart”. Problem är konstruerade och en del av den dominerande diskursen. Enligt den postkoloniala teorin präglas diskursen och vårt tänkande fortfarande av en eurocentrisk världsbild och ett undertryckande av ”den andres” kultur. Den ”gemensamma sanningen” är att Europa är en homogen enhet med universella värderingar och intressen vilka står över de egenheter och kulturer som ryms inom varje nationalstat.

7.1 Det representerade problemet

I SOU 2004:77 *Snö, mörker och kyla – Utländska militärövningar i Sverige* skriver utredare Karl Leifland att uppdraget har varit att lämna förslag på hur den ”internationella test- och övningsverksamheten på svenskt territorium kan utvecklas”, vilket kan tolkas ha varit det huvudsakliga syftet och anledningen till att utredningen kom till. Vid en mer noggrann läsning av utredningen går det att

identifiera tre problemformuleringar som kan antas ha legat till grund för en utveckling av verksamheten, nämligen:

1. Det svenska försvarets resurser nyttjas inte tillräckligt.
2. Det svenska försvarets resurser kring Vidsel-basen nyttjas inte tillräckligt.
3. De resurser som finns i regionen Norrland nyttjas inte tillräckligt.

De representerade problemen är i första hand av ekonomisk art. Det påpekas att ”en av utgångspunkterna för denna utredning har varit att se på internationell militär test- och övningsverksamhet ur ekonomisk synvinkel” (s.18) och man frågar sig vidare ”har vi något att tjäna på det?” (s.41). Det representerade problemet kan sammanfattas som *ett undermåligt nyttjande av befintliga svenska resurser*. Dessa tar sedermera formen av militära resurser (vapen, militärbaser, personal) samt naturresurser (mark, terräng, klimat).

7.1.1 Norrlands behov av Sverige eller Sveriges behov av Norrland

I utredningen identifieras flera olika behov på regional, nationell och europeisk nivå. På regional nivå finns det ett behov av en ökad tillväxt och högre sysselsättning. På nationell nivå finns det ett behov av att synliggöra Sverige som en aktiv och solidarisk bidragsgivare – där bidraget i fråga formuleras som ”krishantering” och ”fredsfrämjande” (s.7). På europeisk nivå förefaller det finnas ett ”gemensamt och växande behov” (s.50) av tillgång till större övningsområden för flygvapnet.

Vad som är hönan och vad som är ägget i denna trilogi av behov framgår inte helt klart, men det mest tydliga antagandet som kan sägas underbygga själva problemformuleringen är att det finns ett särskilt behov av ekonomisk tillväxt just i Norrland. Det undermåliga nyttjandet av resurser verkar vara som allra mest problematiskt i Norrland, en region som enligt utredningen har specifika förutsättningar i form av klimat och markområden. Vidare går att läsa under rubriken ”Bakgrund” att inspiration till utredningen har hämtats från en tidigare utredning vid namn *Testverksamhet m.m. i övre Norrlands inland – en ny basindustri* där följande föreslagits:

Ett av de områden utredaren pekade på var en utveckling av militär test- och vinterutbildning och i detta syfte föreslog han att en särskild utredning tillsätts för att utröna förutsättningarna för militär test- och övningsverksamhet i Norrland. (s.15)

Inriktningen på Norrland formuleras även på följande sätt:

I enlighet med utredningsdirektiven låg fokus på Norrland, även om det för helhetens skull inte exklusivt koncentrerades på Norrland. (s.16)

Att test- och övningsverksamheten ska bedrivas i Norrland, och inte någon annanstans i Sverige, framgår tydligt. Trots att man i utredningen även går igenom förbandsorter i södra och mellersta Sverige, är detta, som citatet ovan förtäljer, endast ”för helhetens skull”. Det finns egentligen aldrig några alternativ till Norrland och Vidsel-basen. Genom tjugotalet resor, för att ”samtala med företrädare för militära förband, kommuner, länsstyrelser och näringsliv” (s.15), har utredaren bemötts av positiv respons.

En intressant iakttagelse i samband med de olika resorna är att försvarsmaktens verksamhet har en tämligen bred folklig förankring i och kring förbandsorterna och man ställer sig positiva till en ökad internationell verksamhet. (s.16)

(En oöverträffad entusiasm finner man i Arvidsjaur där en opinionsundersökning via Internet gav vid handen att hela 83% av de svarande ställde sig positiva till ökad internationell verksamhet/närvaro på K4 och i kommunen!) (s.16)

Det framstår som att det i första hand är platsen Norrland som är i behov av en utökad militär verksamhet, snarare än att den svenska staten är i behov av platsen Norrland. Med andra ord utgår man i utredningen från ett antagande att Norrland som region skulle må bra av en utökad test- och övningsverksamhet vilket underbyggs av argument som visar på att Norrland ekonomiskt och tillväxtmässigt sett går mycket dåligt.

Dels framhävs det att platsen Norrland är i behov av tillväxt och fler arbetstillfällen, dels drivs basen i Vidsel med ett underskott och en nedläggning av den skulle vara ”förödande” för regionen.

Vidsel utnyttjas långt under sin potential vilket skapar obalans mellan kostnader och intäkter samt medför svårigheter att bibehålla och utveckla personalens kompetens. (s.55)

Kanske kan den internationella militära test- och övningsverksamheten leda till att anläggningar som i dag ligger i träda, t.ex. Jokkmokksbasen, eller på annat sätt underutnyttjas kommer till ökad användning. (s.34)

Utveckling och expansion av testområdet presenteras som en lösning på regionens dåliga tillväxt och man menar att det skulle bli en ”betydande näring för regionen, och därmed även för Sverige som helhet.” (s.30). Trots att det medges att Sverige som helhet skulle gynnas av en utveckling av verksamheten utgår man i utredningen främst från att det är Norrlands behov som kommer täckas. Det vore rent av orätt av den svenska staten att inte se till att Vidsel-basen överlever eftersom det i förlängningen skulle kunna leda till regionen Norrlands död. Eller som det påpekas i utredningen:

I glesbygdskommuner betyder även ett fåtal arbetstillfällen ett uppsving. (s.78)

Sammanfattningsvis kan sägas att det tyngsta argumentet som framförs för en utökad test- och övningsverksamhet är att Norrland med hjälp av detta kan komma på fötter rent tillväxtmässigt. Det antagandet underbyggs och får stöd av argumentet att även de tillfrågade i området ställer sig positiva till en expansion och att försvaret har en ”tämligen bred folklig förankring” (s.16) i området. De tillfrågade är i det här fallet företrädare för militära förband, kommuner, länsstyrelser och näringsliv (vilket i det här fallet inte inkluderar rennärigen).

Samerna som grupp anses inte i det här skedet i utredningen vara berörda av en eventuell expansion av den militära test-och övningsverksamheten. Varken Sametinget eller Svenska Samernas Riksförbund nämns. Vad detta beror på är inte helt tydligt. Ett alternativ är att Norrland behandlas som en enhet med en enda befolkning som alla skulle gynnas av att de svenska intressena tillgodoses.

Ur ett postkolonialt perspektiv är det rimligt att anta att utredningen tar fasta på de intressen som faller inom ramen för det allmänna och universella, det som är normativt för den svenska befolkningen i stort. Där faller framförallt den samiska rennärigen utanför ramen, men även jakt, fiske och turism utesluts.

7.1.2 Den ”tomma” platsen Norrland

Som för att ytterligare förstärka bilden av ett Norrland i behov finns det ett antagande i texten att Norrland är en region som till största delen är helt folktom. Norrland beskrivs som ”glesbefolkat” och bestående av ”stora tomma ytor” (s.9). Det är framförallt dessa stora tomma ytor som utredaren anser inte används i den utsträckning som önskas och därför presenteras nu en lösning. Vid några tillfällen är dessa ytor inte bara stora utan ”enorma” (s.20), vilket är förutsättningar som är ”delvis unika i Europa” (s.20).

Ödemarken och de stora övningsområdena erbjuder utomordentliga möjligheter...
(s.32)

Med sin väldiga obebodda yta om 1650 kvadratkilometer är provplatsen en unik strategisk resurs för Sverige som nation men även i ett bredare europeiskt sammanhang. (s.24)

Enligt citatet ovan är området en obebodd ödemark. Att det bedrivs någon typ av näring så som exempelvis jakt, fiske, turism eller renskötsel identifieras inte. Det påpekas vidare att det i Norrland är möjligt att mörkerflyga under dygnets alla timmar vilket inte går att göra på kontinenten där det, på grund utav den stora befolkningstätheten och den intensiva civila lufttrafiken, finns bullerrestriktioner som kan begränsa eller omöjliggöra flygövningar.

Europa målas i texten upp som motsatsen till Norrland. Det kontinentala Europa präglas av folktäthet, civilisation och en utbredd flygtrafik, Norrland är tomt, underutnyttjat och nästan helt utan civil flygtrafik. I det berörda området

kring Vidsel är därför militära flygövningar inte något problem eftersom det, enligt utredningen, är en obefolkad ödemark.

Dikotomin civilisation och ödemark träder ofta fram i texten. Ödemarken blir något som ännu inte har blivit civiliserat, vilket gör att det finns alla möjligheter att använda platsen till vad helst man önskar. Här finns det spår av det som enligt den postkoloniala teorin utmärker det koloniala tankesättet, nämligen att det finns en enda universell utvecklingslinje. En till synes helt obrukad ödemark uppfattas som något helt obegripligt i ett samhälle som till största delen, och sedan en lång tid tillbaka, präglas av industriella näringar.

Men Norrland är inte bara tomt och öde. I bilaga 3, Försvarmaktens underlag till utredningen, menar man att Norrland karaktäriseras av tätorter längs med kusterna, ”några enstaka större samhällen i inlandet” och däremellan finns ”mycket stora obefolkade ytor bestående av vatten, skog, myrmark och fjällområden” (s.109).

Det görs en distinktion mellan de tätorter som kan sägas bedriva en klassisk näring på liknande sätt som i övriga Sverige och övriga områden där helt andra näringar bedrivs så som renskötsel, jakt, fiske och turism. Det första identifieras i form av att de större orterna inte anses lämpliga för utökad militär verksamhet:

För fältverksamhet som kräver större ytor har det relativt tätortsnära övningsområdet i Umeå begränsningar. (s.33-34)

Det som beskrivs som tätorter i Norrland avfärdas som potentiell provplats eftersom det helt enkelt är för tätbefolkat. En utbyggnad av provplatserna Karlsborg/Skövde och Malmen avfärdas genom hänvisning till deras redan så goda ekonomi. På de områden där näringarna består av renskötsel, jakt, fiske och turism anses det däremot vara lämpligt med en expansion av den militära verksamheten:

På land är tillgången till övnings- och skjutfält utomordentligt god. Verksamheten kan bedrivas utan större konflikter med civila intressen. (s.28)

Verksamheten kan bedrivas utan ”större konflikter” med civila intressen vilket antyder att det trots allt kommer störa det civila samhället till viss del, vilket i sig indikerar att det faktiskt finns en civilbefolkning i området. Denna tvetydighet inför platsen återfinns även i citatet nedan där området både är tomt och har god infrastruktur:

Förutsättningarna att göra detta på Vidsel är mycket goda, främst genom ett stort obefolkat område men med en väl utbyggd infrastruktur som omfattar vägar, flygplats, militära förband i närområdet, förläggningar, bredband m.m. (s.61)

Är Norrland folktomt eller inte? Både ja och nej enligt utredningen. Ja, i den mån att ingen verksamhet, civilisation eller näring identifieras i det berörda området kring Vidsel. Nej, i den mån att det finns ett behov av att stärka den regionala ekonomin och öka arbetstillfällena, vilket antyder att där finns en viss befolkningsmängd i tätorterna. Att använda sig av provplats Vidsel ses som ”naturligt” och ”bör ses i ett bredare europeiskt sammanhang” (s.61).

7.1.3 Svensk solidaritet och det breda europeiska sammanhanget

Trots att Norrland framställs som en region som är i stort behov av tillväxt så menar man i utredningen att det finns andra aspekter som måste belysas. För att understryka att det verkligen finns resurser som inte nyttjas tillräckligt åberopas det svenska och europeiska behovet. I bilaga 3 skriver Försvarsmakten i sitt underlag till utredningen att:

Frågan om att erbjuda andra nationer test- och övningsområden på svenskt territorium är större och innehåller betydligt fler möjligheter än enbart ur ett Norrlandsperspektiv, varför frågan bör ses i ett vidare sammanhang. (s.106)

Genomgående i utredningen återkommer man till att frågan ”bör ses i ett brett europeiskt sammanhang”. Norrlandsperspektivet byts ut och det talas om ”svenska resurser”, ”svenskt territorium” och ”svensk mark”. Problemformuleringen tar, som ovan nämnts, avstamp i att det finns svenska resurser som inte används tillräckligt grundligt och uttömmande. Det gäller både det svenska försvaret och de specifika naturresurser som går att återfinna i Norrland.

Sverige besitter delvis unika resurser... (s.46)

Dessa exempel illustrerar att svenska resurser, vår geografi och klimatet är tillgångar som väcker intresse utomlands och som vi i betydligt högre utsträckning än hittills skulle kunna slå mynt av, politiskt såväl som ekonomiskt (s.29)

”Vår geografi” och ”våra intressen” (s.47) indikerar dels att den berörda marken anses vara svensk, dels att det finns ett allmänt och universellt intresse som innehas av samtliga invånare i Sverige. Vi både bör och kan använda oss av de unika resurser som finns i Norrland. Det är inte bara en fråga för Norrlands tillväxt eller bilden av Sverige som en solidarisk bidragsgivare till det internationella fredsfrämjandet. Det pekas även på fler positiva effekter, särskilt på europeisk nivå.

Frågeställningen bör breddas till: ”Har vi något att tjäna på det?” Såvitt jag kan se är vinsterna betydande. En breddad internationell övningsverksamhet på svenskt territorium skulle ge ett antal positiva effekter, politiskt såväl som ekonomiskt. (s.41)

Flygvapnen i flera EU-länder har uttryckt intresse att öva i luftrummet över Norrland. (s.20)

Vidsel bör ses i ett brett europeiskt sammanhang där det nationella perspektivet är ett av flera. I övriga Europa finns inte förutsättningar att skapa denna typ av prov- och testområden över land fr.a beroende på befolkningstäthet, flygtrafik och andra infrastrukturella faktorer. (s.50)

Tillgång till sådana områden är ett gemensamt och växande behov i Europa. (s.50)

Behovet av stora test- och övningsområden är stort menar utredningen. Det talas om ett ”ökat intresse” från europeiska länders flygvapen. Det påpekas genomgående att det är av vikt och har betydelse för det internationella fredsfrämjande arbetet. Det är därmed solidariskt, positivt och viktigt att Sverige bidrar. Problemformuleringen får här sin lösning då de underutnyttjade resurserna möts av en efterfrågan från europeiskt håll.

Som en röd tråd, globalt såväl som i Europa, löper att fred och säkerhet aldrig kan tas för givet utan måste värnas. (s.37)

...en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige är väl förenlig med den svenska säkerhetspolitiska linjen och gagnar våra intressen. (s.47)

Den synliggör också Sverige som en aktiv och solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande verksamhet. (s.72)

Det breda europeiska sammanhanget och det europeiska perspektivet är ständigt återkommande i utredningen. Att referera till Sverige som nation är inte uteslutet men det europeiska medlemskapet understryks. Detta visar att idén om ett Europa som präglas av universella värderingar och en gemensam, överstatlig identitet lever. När Europas försvarsmakter inte har möjlighet att öva inom sina egna landsgränser ställer Sverige upp med sina unika resurser eftersom det finns en uppfattning om ett Europa som säkerhetspolitiskt och ekonomiskt är enat. Detta är i linje med Lewis teori om att det av EU konstruerade europeiska medborgarskapet står över det nationella och syftar till att stärka bilden av Europa som en homogen enhet.

7.1.4 Synergieffekter och ekonomiska fördelar

Det ekonomiska perspektivet genomsyrar hela utredningen. De ekonomiska intressena belyses ur ett regionalt, nationellt och europeiskt perspektiv. Det finns ett utbud och en efterfrågan som möter varandra på ett till synes helt oproblematiskt sätt.

En uthyrning av marken kommer innebära ”positiva sysselsättnings- och tillväxtpolitiska effekter” (s.8). Det enda som behöver göras är att tydligt marknadsföra Vidsele och de svenska resurserna genom att sätta en ”distinkt kommersiell prägel” på platsen och dess möjligheter samt presentera en ”konkret och utvecklingsbar affärsidé” (s.18).

Men det är inte bara en kommersiellt viktig utveckling, det är mycket mer än så. Det finns positiva effekter så som ett ökat internationellt samarbete.

Det handlar om en verksamhet som har ett egenvärde utan affärsmässig grund.
(s.19)

Kanske kan behovet av internationell samövning ge impulser till fler stridskrafts-
gemensamma övningar (s.73)

En del ord återkommer när det ekonomiska perspektivet fokuseras, så som ”globalt/internationellt”, ”uropeiskt” och ”helhetsperspektiv”. En utökad verksamhet anses också vara ”samhällsekoniskt värdefullt” samt ha ”positiva effekter (politiskt såväl som ekonomiskt)” och ”gagna svenska intressen”. Det bör ses ur ”ekonomisk synvinkel” och kommer innebära att man ”synliggör Sverige som solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande verksamhet”, vilket är ”en fördel för oss själva och våra europeiska partners”. Även ur det ekonomiska perspektivet hänvisar utredningen till det internationella eller europeiska samarbetet, vilket gör att de ekonomiska vinningarna förskjuts från att ha varit en möjlighet för Norrland till att bli ”av stort strategiskt och ekonomiskt intresse” för Sverige.

7.2 De möjliga problemformuleringarna

7.2.1 Den icke-representerade rennärigen

Problemformuleringarna är utformade efter ett svenskt, europeiskt och tillväxtmässigt perspektiv. Marken och naturresurserna refereras till som svenska och de militära övningarna ska ske på ”svenskt territorium”. En uthyrning och expansion av området kommer leda till fler arbetstillfällen och vara positivt för Sveriges ekonomi och det berörda området.

Till detta kommer en möjlighet för Sverige att bli en viktigare och större aktör i det internationella fredssamarbetet samt en möjlighet för Sverige att erbjuda EU-ländernas militära styrkor något de inte kan hitta någon annanstans.

Allt detta är rimligt utifrån de av utredningen valda perspektiven. Men vad är det då som har lämnats som oproblematiserat i den här representationen av problemet? För det första identifieras inte den näring som huvudsakligen bedrivs i området, nämligen rennärigen, förrän 72 sidor in i utredningen. Beaktandet av rennärigen utgör 14 rader av den totalt 245 sidor långa utredningen.

I anslutning till de bägge berörda myndigheternas redovisning finns anledning att också nämna skärningspunkten mellan den militära verksamheten och rennärigen, som har stora betesområden på militära prov- och övningsområden. Intressena är långt ifrån oförenliga, vilket också visat sig i underlaget till utredningen. (s.72)

Utredaren menar att det finns anledning att ”nämna” den redan befintliga verksamheten i området och resonerar vidare att det inte finns någon större intressekonflikt mellan de båda parterna. I själva verket talas det heller inte om två olika parter med varsitt legitimt intresse. Det framställs istället som att samerna bara råkar ha renbetesområden på FMV:s prov- och övningsområde. Det formuleras inte som att det är FMV:s prov- och övningsområde som ligger på den samiska marken som traditionellt sett har varit till för rennäring.

Inte heller i bilaga 4 där eventuella nackdelar som måste ses över sammanfattas, återkommer man till att det skulle kunna finnas en konflikt kring marken. De nackdelar som identifieras för en expansion av Vidsel-basen är att transportavstånden från södra Sverige är för långa, läget gör att det är svårt att rekrytera rätt personal, klimat- och ljusförhållanden medför vissa begränsningar under halva året, samt att Vidsel inte kan erbjuda sjöoperativ verksamhet (s.206).

Att det är rennäringen som inkräktar på den militära verksamheten, och inte tvärtom tydliggörs ytterligare i det avtal som finns med i underbilaga 6. Där redogörs för de förhållningsregler som medlemmar i samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mávas måste rätta sig efter. Rubriken lyder ”Tillståndsrutiner för tillträde till försöksområdet av medlemmar tillhörande samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mávas” (s.230), vilket i sig indikerar att det är samerna som behöver ha förhållningsregler, inte det svenska försvaret.

Även i det några rader långa utlåtandet från provplatsen Vidsels samekontaktman menar man att ”avtalet innebär inskränkningar för provplatsens verksamhet” (s.238). Återigen är problemformuleringen utvecklad ur ett säkerhetspolitiskt och svenskt perspektiv, där rennäringen inskränker på den verksamhet som FMV bedriver. Utifrån det perspektivet, där inkräktarna är de renskötande samerna, framstår förstås avtalet som en uppoffring från försvaret och i förlängningen den svenska statens sida.

En möjlig problemformulering hade varit att istället utgå från ett renskötarperspektiv där det är rennäringen som blir inskränkt av en ökad militär verksamhet. Avtalet hade då istället inneburit förhållningsregler för hur provplats Vidsel ska bedrivas och huruvida det är möjligt med en expansion av området eller inte.

Detta synsätt, att det är de samiska intressena som inkräktar på de svenska, ligger också i linje med den postkoloniala teorin om att vi fortfarande präglas av värderingar där civilisationen och det moderna Europa är norm. Rennäringen kan knappast påstås ingå i normbilden av ett svenskt eller europeiskt näringsliv och inte heller är det ett intresse som är normativt för majoritetsbefolkningen i Sverige.

De renskötande samerna är en minoritet och därmed är deras intressen marginaliserade eftersom de faller utanför det som anses universellt. Det universella är de svenska intressena, vilka i det här fallet är FMV:s verksamhet.

Det är inte endast FMV:s verksamhet i området som identifieras, utredningen hänvisar även till att de stora områdena har nyttjats till bil- och komponentverksamheten vilken med sin industriella prägel kan anses ingå i normbilden av ett näringsliv.

Vidsel är därtill Älvsbyn kommuns enda större högteknologiska arbetsplats. När de sysselsättningspolitiska och tillväxtpolitiska konsekvenserna diskuteras dras ofta en parallell till bil- och komponenttestverksamheten, som ju varit en framgångssaga i regionen. (s.78)

I den framtida utvärderingen av den utbyggda militära verksamheten är varken samer som grupp eller några specifika samiska intressen omnämnda, vilket tyder på att de inte anses berörda av beslutet:

En utvärdering av de samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska effekterna skulle med fördel kunna genomföras om 3-5 år. Härvidlag är det viktigt att alla berörda – försvarsmakten, näringslivet, lokal administration, forskningsvärld och statsmakter – samverkar för att nå maximala synergieffekter. (s.80)

Det samiska perspektivet kan därmed sägas ha lämnats som oproblematiskt i den här representationen av problemet. Det är inte min sak att avgöra vad som utgör ”det samiska perspektivet” men jag hänvisar här till de näringar som bedrivs i området och som traditionellt sett anses vara samiska, så som renskötsel, jakt och fiske.

Även om det mer övergripande norrländska perspektivet kan sägas vara representerat är det inte sällan så att regionen nedvärderas. Trots att utredningen lägger stor vikt vid att regionen Norrland behöver fler arbetstillfällen och en ökad ekonomiskt tillväxt visar det sig längre fram att detta framförallt kommer gynna Sverige, vilket följande citat tydliggör:

Till skillnad från bil-och komponenttestverksamheten tillfaller de avgifter som utländsk militär eller försvarsindustri betalar för verksamhet i Sverige i första hand statskassan (i form av FMV eller Försvarsmakten). (s.79)

Synen på Norrland ter sig närmast paternalistisk, som om det är övriga Sverige som vet vad som är bäst för regionen. I utredningen återkommer man ofta till att det finns outnyttjade resurser som framstår som oupptäckta av de boende i området. Vidare visar det sig att den stora och till synes nästan folktomma regionen Norrland även kan vara till nytta för invånare i mer tätbefolkade städer, så som Stockholm.

(Mer och fördjupad vinterutprovning på detta område skulle säkert välkomnas av hundratusentals tunnelbaneresenärer och pendlare i Stockholmstrakten som ju varje år drabbas av störningar i kollektivtrafiken när kylan slår till). Sveriges norra landhalva skulle i detta perspektiv kunna betraktas som ett slags ”Testregion Norr” med stora möjligheter att utveckla test-, övnings- och utprovningens verksamhet av skilda slag och som sammantaget har potential att kan (sic!) bli en mycket betydande näring för regionen, och därmed även för Sverige som helhet. (s.29-30)

En exploatering av marken i norra Sverige i allmänhet, och området i Norrlands inland i synnerhet, rättfärdigas genom att det kommer gynna många

som är boende i det långt mer tätbefolkade Stockholm. Det är tydligt att glesbygden anses kunna användas till att tillfredsställa majoritetens behov. Den moderna staden är normbilden av Sverige och det mer glesbefolkade Norrland blir ”det avvikande”.

7.2.2 Effekter av den valda problemformuleringen

Vad är det för effekter som produceras genom den här representationen av problemet? Hur bidrar egentligen de valda problemformuleringarna till politikens utformande? Från säkerhetspolitiska och försvarspolitiska utgångspunkter, vilket utredningen explicit hänvisar till (s.62), är det rimligt att det svenska försvaret bör nyttja de resurser som finns. Effekten blir således att provplats Vidsel utökas.

Ur ett europeiskt perspektiv där svenska intressen indirekt även är europeiska och där det framstår som önskvärt att föra en gemensam säkerhetspolitisk linje är det rimligt att Sverige är delaktigt i det internationella fredssamarbetet. Genom att tydligt formulera det som att det finns ett behov, både av att Sverige stärker bilden av sig själv som en solidarisk bidragsgivare och att europeiska försvarsmakter har en plats att öva på, blir effekten att dessa behov måste tillgodoses vilket i förlängningen innebär en utökad militär verksamhet i Vidsel.

Eftersom platsen kring Vidsel konstrueras som en tom ödemark med enorma ytor som inte används och Norrland formuleras som en region i starkt behov av tillväxt blir effekten att den svenska staten både kan och bör nyttja marken. Det är trots allt bara det som formuleras som ett problem som kan ge upphov till effekter. När problemen formuleras som att det svenska försvaret och de norrländska resurserna inte nyttjas i tillräckligt hög grad utformas också politiken därefter. När samtliga av dessa perspektiv slås samman till en helhet leder det till att en expansion och uthyrning av provplats Vidsel ses som oproblematiskt och positivt.

De representerade problemen kan sägas vara ett resultat av den dominerande diskursen där ett visst intresse, en viss kultur och en viss näring utgör normen för det moderna Sverige och Europa. På så sätt påverkar den diskursiva makten utformandet av problem, vilka i sin tur möjliggör vissa politiska beslut.

7.2.3 Att ersätta det representerade problemet

Det representerade problemet är producerat och framtaget av den svenska staten i form av att det presenteras i en statlig offentlig utredning. Därmed är det heller inte konstigt att de representerade problemen är en produkt av svenska intressen. Utredningen är en del utav den dominerande diskursen där ”generella” svenska intressen och det ekonomiska perspektivet värderas högt. Att övriga, marginaliserade intressen undanträngs är en del i den diskursiva maktens struktur.

En tänkbar problemformulering som skulle kunna ersätta den befintliga är att marken är samisk och därför skall nyttjas av det samiska ursprungsfolket. Ytterligare en är att det i området bedrivs en näring som är i behov av det stora utrymmet. Om detta vore det representerade problemet skulle det svenska och

europiska behovet eventuellt behöva tillfredsställas på ett annat område, en annan mark. Utifrån ett sådant perspektiv existerar det inte några stora, outnyttjade markområden i Norrlands inland och därmed är det heller inte möjligt att bruka marken för militära ändamål.

8 Sammanfattning och slutsats

I den här uppsatsen har jag frågat mig hur en uthyrning av den samiska marken kring Vidsel varit möjlig. Med hjälp av Carol Bacchis metod ”What’s the problem represented to be?” har jag analyserat den statliga offentliga utredning som låg till grund för beslutet. Jag utgick från ett antagande, baserat på tidigare forskning, att det mellan den svenska staten och det samiska ursprungsfolket finns en ojämlik maktrelation samt att den går att liknas vid relationen mellan kolonialmakter och de som utsatts för kolonialisering.

Med bakgrund i postkoloniala teorier har jag försökt förstå hur avsaknaden av vissa problemformuleringar dels är en del utav en hegemonisk maktlogik där vissa intressen framställs som viktigare än andra, dels möjliggör att vissa politiska beslut kan fattas.

Min analys av utredningen påvisar att vårt sätt att tänka kring Sveriges intressen grundar sig i en tanke om en nationalstat med universella värderingar som framförallt bygger på en ökad ekonomisk tillväxt och ett effektivt resursutnyttjande. Att vi dessutom ser oss själva som en del av ett enat Europa framgår tydligt då Sveriges behov är viktiga men Europas behov är ännu viktigare.

Samerna identifieras inte som en egen grupp och rennäringen sveps hastigt igenom och anses vara förenligt med de försvarspolitiska intressena. Övriga näringar som bedrivs i området, så som jakt, fiske och turism, benämns heller inte. Samerna ingår istället i regionen Norrland som är både ett gissel och en tillgång för övriga Sverige.

Den ”gemensamma sanningen” som presenteras är att Sverige är en stat i det överstatliga Europa som bör se efter sina försvarspolitiska och ekonomiska intressen, att Norrland är en region med en enda befolkning som behöver hjälp av övriga Sverige att komma på fötter ekonomiskt och att de naturresurser och markområden som finns kring området Vidsel är svenska och bör utnyttjas så att det ekonomiskt gynnar den svenska statskassan.

Slutsatsen som kan dras är att en fortsatt exploatering av den samiska marken till viss del möjliggörs genom den dominerande diskursen där de svenska och europeiska intressena utgör normen eller det ”normala” och de samiska intressena utgör ”det onormala” eller ”det avvikande”. Rennäringen anses inte vara en del av ett svenskt näringsliv eller svenska intressen. Det finns i analysen av utredningen även visst stöd för den postkoloniala teorin i den mån att man utgår från en universell utvecklingslinje där ett industrialiserat näringsliv är det som i första hand identifieras, samt att den europeiska identiteten påverkar den svenska identiteten och vårt sätt att utforma vår politik inom vissa områden, så som försvars- och säkerhetspolitik.

9 Förslag på vidare forskning

I den här uppsatsen har jag med bakgrund i postkoloniala teorier och med hjälp av ett diskursanalytiskt angreppssätt försökt finna svar på hur en exploatering av samisk mark fortfarande är möjlig. De svar jag har kommit fram till hade kunnat se helt annorlunda ut om frågan betraktades ur ett annat perspektiv, med hjälp av andra teorier, eller om utredningen kopplades samman med övrig så kallad samepolitik och bildade en större bild och förståelse av relationen mellan statsmakt och ursprungsfolk.

Mitt förslag till vidare forskning är att frågan betraktas ur ett förvaltningsperspektiv där implementeringen av grundidéen att Sametinget ska verka för en levande samisk kultur analyseras, för en vidare förståelse av varför samiska intressen inte får något större genomslag i den svenska politiken. Ytterligare ett alternativ är att behandla frågan normativt och utifrån olika normativa logiker undersöka om den svenska statens beslut går att rättfärdiga.

10 Referenser

Akademiska avhandlingar:

Granqvist, Karin (2004). *Samerna, staten och rätten i Torne lappmark under 1600-talet: makt, diskurs och representation*. Diss. Umeå : Univ., 2004

Mörkenstam, Ulf (1999). *Om "Lapparnes privilegier": föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. Diss. Stockholm : Univ.

Rönblom, Malin (2002). *Ett eget rum?: kvinnors organisering möter etablerad politik*. Diss. Umeå : Univ., 2002

Artiklar:

Lundström, K., & Feiler, T. (2015). *När Nato kom till byn*. Magasinet Filter: Nr 43, 2015.

Böcker:

Bacchi, Carol, 2012. "Introducing the 'What's the problem represented to be?' approach" i Bletsas, Angelique. & Beasley, Chris (red.), *Engaging with Carol Bacchi [Elektronisk resurs]: strategic interventions and exchanges*. Adelaide: University of Adelaide Press Tillgänglig på Internet: <http://www.adelaide.edu.au/press/titles/engaging/engaging-ebook.pdf>

Bacchi, Carol Lee (1999). *Women, policy and politics: the construction of policy problems*. London: SAGE

de los Reyes, Paulina, 2012. "Inledning: Globala maktrelationer, exploatering och migration" i de los Reyes, Paulina (red.), *Postkolonial feminism 2*. Hägersten: TankeKraft Förlag, s.11-22.

de los Reyes, Paulina, 2011. "Postkolonial feminism: Anteckningar om ett fält i rörelse" i de los Reyes, Paulina (red.), *Postkolonial feminism 1*. Hägersten: TankeKraft Förlag, s.11-41.

Lewis, Gail, 2012. "Föreställningar om Europa: Könsteknologier och maktens ekonomier" i de los Reyes, Paulina (red.), *Postkolonial feminism 2*. Hägersten: TankeKraft Förlag, s.137-157.

Loomba, Ania (2005). *Kolonialism/Postkolonialism – en introduktion till ett forskningsfält*. Hägersten: TankeKraft Förlag

Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Tidholm, Po (2012). *Norrland: essäer & reportage*. Luleå: Teg Publishing

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Hemsidor:

International Labour Organization, Hemsida, [elektronisk] 2015. Tillgänglig: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310:P11310_INSTRUMENT_ID:312314:NO Hämtdatum: [2015-11-06]

Sveriges riksdag, Hemsida, [elektronisk] 2015. Interpellation 2014/15:548 Konsekvenser av Arctic Challenge Exercise. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Konsekvenser-av-Arctic-Challen_H210548 Hämtdatum: [2015-11-16]

Sveriges Radio, Hemsida, [elektronisk] 2010. Sametinget borde förhandla om militärens övningsområden. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=3867502> Hämtdatum: [2015-11-16]

Sametinget, Hemsida, [elektronisk] 2014. Arktiska parlamentariker möttes i Helsingfors. Tillgänglig: <https://www.sametinget.se/81011> Hämtdatum: [2015-11-17]

Offentliga dokument:

Proposition 1976/77:80 Om insatser för samerna. (1977) Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/om-insatser-for-samerna_G00380/?text=true Hämtdatum: [2015-11-06]

SOU 1999:25 Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169. (1999). Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/1999/03/sou-199925/> Hämtdatum: [2015-11-06]

SOU 2004:77 Snö, mörker och kyla – utländska militärövningar i Sverige. (2004).
Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2004/06/sou-200477/> Hämtdatum: [2015-11-06]

Svenska Samernas Riksförbund, 2014. Yttrande över betänkande SOU 2014:41 [Elektronisk].
<http://www.regeringen.se/contentassets/f4b13c2867fb4e11ada96980198d2254/svenska-samernas-riksforbund.pdf> Hämtdatum: [2015-12-03]

Vetenskapliga artiklar:

Lawrence, R., & Mörkenstam, U. (2012) *Självbestämmande genom myndighetsutövning? Sametingets dubbla roller*. Statsvetenskaplig tidskrift: Vol 114, Nr 2 2012.